

Наприклад, підпадання під пом'якшувальні обставини при винесенні вироку. А можливо повинні мати місце більш радикальні кроки. Наприклад, в США прийнято федеральний закон, згідно з яким, якщо лікар повідомив про помилку в лікуванні пацієнта, то звільняється від кримінальної відповідальності [4]. При цьому можливість притягнення до адміністративної та цивільно-правової відповідальності не скасовується.

Враховуючи вищевикладене, слід зазначити, що лікарська помилка може тягнути кримінальної відповідальності при наявності вини. Визначальну роль мають грати вчинені або не вчинені лікарем, при певних обставинах, діяння та їх наслідки, а не тільки професійний статус особи. Крім того слід пам'ятати про можливість наявності пом'якшувальних обставин або підстав, що звільняють від кримінальної відповідальності.

Список бібліографічних посилань

1. Антонов С. В. Медична помилка: юридичний аспект. *Управління закладом охорони здоров'я*. 2007. № 8. URL: <http://www.medlawcenter.com.ua/ru/publications/75.html> (дата звернення: 02.03.2019).
2. Глушков В. А. Ответственность за преступления в сфере здравоохранения. Киев, 1987. С. 7.
3. Врачебная ошибка: юридические аспекты // *Здоров'я України* : сайт. URL: <http://health-ua.com/articles/3865.html> (дата звернення: 02.03.2019).
4. Кудakov А. В. Врачебная ошибка и ее уголовно-правовая оценка : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08. Саратов, 2011. 22 с. URL: <https://www.dissercat.com/content/vrachebnaya-oshibka-i-ee-ugolovno-pravovaya-otsenka/read> (дата звернення: 02.03.2019).
5. В Україні нема статистики лікарських помилок, – експерт // ZAXID.NET : сайт. URL: https://zaxid.net/v_ukrayini_nema_statistiki_likarskih_pomilok_ekspert_n1266352 (дата звернення: 02.03.2019).

Одержано 04.03.2019

УДК 343.5(477)

Андрій Анатолійович ВАСИЛЬЄВ,

кандидат юридичних наук, доцент,
професор кафедри кримінального права і кримінології факультету № 1
Харківського національного університету внутрішніх справ

ДО ПИТАННЯ ПРО ЗЛОЧИНИ ПРОТИ МОРАЛЬНОСТІ, ЩО ВЧИНЯЮТЬСЯ В КІБЕРПРОСТОРІ

Питання кримінальної відповідальності за злочинну поведінку у кіберпросторі, зокрема, у мережі Інтернет, а також використання цього віртуального простору для вчинення злочинів, не зважаючи на велику кількість робіт, залишаються не вирішеними. Це, викликано, по-перше, неоднаковим кримінально-правовим розумінням самої суті кіберпростору, його обсягів та механізму утворення; по друге, неможливістю врегулювання усіх сфер суспільних відносин, що виникають у ньому чи продукуються ним. Разом з цим, аксіомою є те, що існуючі суспільні відносини тим чи іншим чином поступово «віртуалізуються» та переходять у мережу Інтернет.

Спроби вирішити окремі питання відповідальності за кіберзлочини були здійснені в роботах Д. С. Азарова, Ю. М. Батуріна, П. Д. Біленчука, М. В. Карчевського, М. О. Кравцової, В. В. Крилова, Ю. І. Ляпунова, О. В. Манжия, А. А. Музики, П. І. Орлова, С. О. Орлова, Д. В. Пашнева, Н. А. Розенфельд та інших науковців. Однак, сфера поширення кіберзлочинів на сукупність суспільних відносин, яким може бути заподіяна шкода з використанням віртуальної мережі настільки широка, що дослідженню питань відповідальності буде присвячено ще не один десяток робіт.

Не викликає сумнівів той факт, що практично всі існуючі способи комунікації щільно пов'язані з цією віртуальною мережею. Таке взаємне проникнення традиційних форм суспільних відносин та віртуального світу викликало у суспільства необхідність встановлення певних правил взаємного співіснування і, зокрема, введення санкцій за їх злочинне порушення. Найбільш значимим кроком на цьому шляху стало прийняття 23 листопада 2001 р. Конвенції про кіберзлочинність (далі – Конвенція), що була ратифікована Верховною Радою України 7 вересня 2005 р. і набрала чинності 01 липня 2006 р.

Конвенцією було передбачено перелік заходів, які мають здійснюватися на національному рівні і, зокрема, стосуються матеріального (кримінального) права. Так, відповідно до вказаної Конвенції, злочинами визнаються правопорушення, пов'язані зі змістом, зокрема, правопорушення, пов'язані з дитячою порнографією (ст. 9 Конвенції). Як можна побачити, це лише один вид правопорушень, що пов'язані з протиправним контентом – контент, який пропагує екстремізм, тероризм, наркоманію, порнографію, культ жорстокості і насильства був визнаний таким, що створює небезпеку для користувачів мережі Інтернет, поза увагою Конвенції залишилася лівова доля шкідливого контенту.

Не менш небезпечним для користувача Інтернет, з огляду на потенційну шкідливість інформації для психічного та фізичного здоров'я, на наш погляд, є контент, який містить матеріали насильства і жорстокості. Не вдаючись до детального аналізу терміну інформація, що містить пропаганду насильства і жорстокості, який досить ґрунтовно провів О. В. Олішевський [2, с. 140–141], зупинимось лише на характеристиці тих форм вчинення злочинів, які можливі з використанням кіберпростору утвореному мережею Інтернет та таким, які посягають на моральність. Зокрема, мова йде про жорстоке поводження з тваринами (ст. 299 КК України) та безпосередньо про частину складу ввезення, виготовлення або розповсюдження творів, що пропагують культ насильства і жорстокості, расову, національну чи релігійну нетерпимість та дискримінацію (ст. 300 КК України).

Безумовно, слід зробити поправку на те, що цей контент окремі провайдери, власники сайтів та постачальники інформаційного контенту намагаються обмежити (наприклад, відеохостінг YouTube прямо забороняє розміщення відео зі сценами відвертої насильства і жорстокості, а у випадку їх наявності блокує такий контент), однак не всі постачальники дотримуються цих правил, що викликає необхідність запровадження більш дієвих механізмів протидії, зокрема, кримінально-правових заходів впливу.

Так, складом жорстокого поводження з тваринами передбачено відповідальність за публічні заклики до вчинення діянь, які мають ознаки жорстокого поводження з тваринами, а також поширення матеріалів із закликами до вчинення таких дій (ч. 1 ст. 299 КК України). Само по собі розміщення та (або) розповсюдження матеріалів (у тому числі на порталах у мережі Інтернет), що мають ознаки жорстокого поводження з тваринами, без закликів до цих дій злочином не є. Разом з цим, пропаганда жорстокого поводження з тваринами є кваліфікованою ознакою складу адміністративного правопорушення у виді жорстокого поводження з тваринами (знущання над тваринами, завдання побоїв або вчинення інших насильницьких дій, що завдали тварині фізичного болю, страждань і не спричинили тілесних ушкоджень, каліцтва чи загибелі, залишення тварин напризволяще, у тому числі порушення правил утримання тварин) – ч. 2 ст. 89 КУпАП.

Кримінально караним є розповсюдження творів, що пропагують культ насильства і жорстокості (ч. 1 ст. 300 КК України), а також розповсюдження кіно- та відеопродукції, що пропагують культ насильства і жорстокості (ч. 2 ст. 300 КК України). При цьому наголос робиться на розповсюдженні творів/продукції, що пропагандують не будь-яку інформацію/матеріали насильства і жорстокості, не побої та знущання, а саме їх культ (поклоніння кому-, чому-небудь, шанування когось, чогось [1, с. 596]).

Не викликає сумнівів, що небезпеку суспільній моральності завдає пропаганда не культу (при розгляді кримінальних проваджень, відкритих за ознаками ст. 300 КК України, уваги доведенню «поклонінню» або «шануванню» практично не приділяється), а самих по собі насильства та жорстокості як таких, а використане слово «культ» є не чим іншим як мовний зворот. При цьому, виготовлення, розповсюдження та пропаганда є формами діянь різними як за змістом, так і за обсягами. У цьому контексті цілком прийнятним є позиція О. Е. Радутного, що пропаганду слід розглядати як окрему та самостійну форму діяльності по відношенню до виготовлення або розповсюдження певних матеріалів, тобто, як поняття, які мають певні обсяги перехрещення, але не поглинають одне інше [3, с. 156].

Потреба у чіткому формулюванні кримінально караних діянь пов'язана також з тим, що у мережі Інтернет розмиваються межі дозволеного, думка, інформація, що зафіксована на фото або відео миттєво стає відома широкому загалу. Тут не можна обмежити коло потерпілих, встановити межі, що визначені КК України, наприклад, у ч. 2 ст. 299 КК України мова йде про «дії, вчинені у присутності малолітнього чи неповнолітнього», неможна обмежити коло споживачів контенту віковими межами, кількісними критеріями (масовий перегляд).

Висновок. Зважаючи на здатність заподіяти шкоду суспільній моральності, з метою формування дієвої системи протидії діям, пов'язаним із поширенням насильства та жорстокості, пропонується така система заборон: доцільно передбачити адміністративну відповідальність за виготовлення або розміщення матеріалів, які містять насильство та жорстокість, а також кримінальну відповідальність за пропаганду: пропаганда та заклики до жорстокого поводження з тваринами (відповідна частина ст. 299 КК України), а також пропаганда насильства та жорстокості (відповідна частина ст. 300 КК України).

Список бібліографічних посилань

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.) / уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. Київ ; Ірпінь : Перун, 2005. 1728 с.
2. Олішевський О. В. Визначення інформації, що містить пропаганду жорстокості: кримінально-правовий та кримінологічний аспекти. *Вісник Кримінологічної асоціації України*. 2015. № 2. С. 134–144.
3. Радутний О. Е. Кримінальна відповідальність за окремі різновиди пропаганди // Деструктивна пропаганда: шляхи протидії та проблеми відповідальності : матеріали наук.-практ. конф. (м. Київ, 21 трав. 2015 р.). Київ, 2015. С. 154–156.

Одержано 04.03.2019

УДК 343.56

Дарія Олександрівна ВАСИЛЬЄВА,

ад'юнкт Харківського національного університету внутрішніх справ

ГРАЛЬНИЙ БІЗНЕС ЯК ЗАГРОЗА ГРОМАДСЬКОМУ ПОРЯДКУ ТА ГРОМАДСЬКІЙ БЕЗПЕЦІ

Азартні ігри, їх організація та проведення у формі бізнесу перетинають у своєму об'єкті посягання багато цінностей, які відносяться до громадської безпеки та порядку. Історично склалося так, що у Кримінальному кодексі УРСР 1960 року перша вітчизняна норма, яка стосувалася цього кримінального правопорушення – ст. 213-1 «Організація азартних ігор» – знаходилася в главі X «Злочини проти громадської безпеки, громадського порядку та народного здоров'я». Ця норма проіснувала до 28 січня 1994 р., поки не була скасована відповідним Законом України [1, с. 782].

Дійсно, до групи злочинів у сфері грального бізнесу можна віднести, крім безпосередньо зайняття гральним бізнесом, відповідальність за яке передбачено ст. 203-2 Кримінального кодексу України (далі – КК України), і інші пов'язані з ним діяння, наприклад, втягнення неповнолітніх у злочинну діяльність. Результати емпіричних досліджень Н. О. Петричко дозволили визначити доволі суттєву частку, що займає втягнення неповнолітніх у злочинну діяльність – у заняття азартними іграми (ст. 304 КК України) – в структурі протиправних дій, які пов'язані з незаконними азартними іграми: 10,7 % [2, с. 96–97].

Втягнення неповнолітніх у заняття азартними іграми у часи заборони грального бізнесу набуває підвищеної небезпечності. Це викликане практично повною відсутністю контролю за діяльністю гральних закладів, які є незаконними. В такій ситуації значно полегшується доступність азартних ігор для неповнолітніх та спрощується вчинення дій, спрямованих на втягнення їх у цю незаконну діяльність.

За даними спеціальних досліджень, найбільш чисельну групу (майже 75 %) серед патологічних гравців складають підлітки, психологічна залежність яких викликає в суспільстві обґрунтоване занепокоєння через появу конкретних негативних наслідків. Надмірне їх захоплення віртуальним чи гральним світом призводить до погіршення психічного здоров'я, тяжких розладів психіки і поведінки. І прикладів цьому, як вітчизняна, так і зарубіжна статистика наводить чимало. Якщо у 1992 р. захворюваність громадян України на розлади психіки становила 61 випадок на 10 тис. підлітків, то у 2001 р. вона вже склала 69,4 випадків (динаміка – 7,3 %) [3, с. 37].

Можна констатувати, що за відсутності ефективної системи протидії, ця проблема у молодіжному середовищі поглибиться та сприятиме поширенню таких негативних тенденцій, як